

RECENSION

Tony Becher & Paul R Trowler: *Academic Tribes and Territories – Intellectual Enquiry and the Culture of Disciplines*

Föreställ dig en bulldozer som i jakt på effektivitet och produktivitet ödelägger en handelsträdgård och röjer för potatisodling. En handelsträdgård bygger på många olika grödor för att möta kunders varierade önskemål. Potatis är lättodlat men det hela kan lätt leda till ett överskott av denna enda produkt och en brist på andra grödor som råkar vara mer krävande, arbetsintensivare och mindre lätthanterliga.

Se där, Tony Becher och Paul R Trowlers bild av vad som hotar stora delar av universiteten (handelsträdgården) om allt för enkla mått, främst anpassade till en eller några av akademins alla discipliner, används för fördelning av resurser.

De ger själva ett illustrativt exempel. Säg att någon vill upprätta en ranking efter följande variabler: externa anslag, antalet sakkunnigbedömda publikationer, studenters antagningspoäng samt anställning efter avslutade studier. Kriterier som i och för sig tycks relevanta, men hur slår det mot så olika

ämnen som exempelvis fysik, historia, teknik och juridik? Fysikämnet har höga externa anslag och många publikationer men lockar få studenter och yrkesutsikterna är inte de bästa. Historia har låga externa anslag, hyfsad publiceringsstatistik, höga antagningspoäng för studenter men dåliga yrkesutsikter. Teknik har relativt höga anslag men betydligt färre publikationer, låga antagningspoäng men arbetsutsikterna brukade vara lysande. Juridik gör bara bra ifrån sig inom de områden där fysik är svagt: mycket låga anslag och låg publiceringsgrad, relativt höga antagningspoäng och mycket goda yrkesutsikter. Deras empiriska data är hämtade från USA och Storbritannien vilkas system skiljer sig från de svenska men jag menar att de har bäring på såväl övriga EU som Sverige.

Med hjälp av ovanstående exempel argumenterar författarna för att akademisk verksamhet måste bedömas och värderas med mycket högre detaljeringsgrad och sensitivitet för alla de olika typer av verksamheter som rymms inom universitet och högskola.

OK – men det visste vi väl redan? Vid läsning av *Academic Tribes and Territories* blev detta en alltmer irriterande fråga. För de, som likt mig, främst är intresserade av erfarenheter

---

Becher, Tony & Trowler, Paul R (2001): *Academic Tribes and Territories. Intellectual Enquiry and the Culture of Disciplines*. 2:a utgåvan. Philadelphia, PA: Open University Press.

av gränsöverskridandets innehåll, organisering, utmaningar och vedermödor (se temat för *Utbildning & Demokrati* nr 2, 2006) framstår verket till en början som mindre relevant. Syftet är att studera relationen mellan akademins olika kulturer (de akademiska stammarna) och de akademiska idéerna (det vill säga de territorier/discipliner som de besitter). Både sociologiska och epistemologiska förhållanden är alltså aktuella. Författarna gräver dock inte ner sig alltför mycket i denna relation utan koncentrerar sig snarare på att redogöra för de olika stammarnas kulturer, det vill säga förgivettagna värderingar, attityder och beteendemönster. Fokus ligger mindre på att fördjupa sig i relationen mellan förhållanden som dessa och disciplinens kunskapsintresse. Men i jämförelsen mellan olika stammar och discipliner görs dock analyser som söker ta fasta på skillnader mellan olika stammar och härleda dem tillbaka till förhållanden som kan tänkas följa av varierande kunskapsintressen.

Denna den andra upplagan bygger på en kraftig omarbetning av den första. Till grund för den låg en empirisk studie baserad på intervjuer med cirka 220 forskare inom 12 olika discipliner (vid elitinstitutioner). Inför den andra upplagan har ytterligare en studie gjorts med intervjuer av 24 nyanställda professorer. De ingående disciplinerna presenteras som, från ren naturvetenskap: biologi, kemi och fysik; från tillämpad naturvetenskap: maskinteknik och farmakologi; från samhällsvetenskap: ekonomi och sociologi; från humaniora: historia och moderna språk; från tillämpning inom humaniora: juridik. Ytterligare två ämnen betraktas som mer svårplacerade, matematik, ofta klassad som

naturvetenskap, och geografi ofta sedd som samhällsvetenskap. Till bokens förtjänster, och bedrifter, hör att man i stor utsträckning refererar till tidigare publicerade texter från en rad olika länder. Detta gäller böcker och artiklar som utkommit innan den första utgåvan men också i hög grad därefter. Det sistnämnda höjer bokens värde då det rör sig om ett dynamiskt forskningsområde.

Den tilltagande känsla av att ”vet vi inte detta redan” hänger förmodligen till stor del samman med att ”grounded theory” är metodologisk utgångspunkt. Detta motiveras med att man utgick ifrån att ”there are identifiable patterns to be found within the relationship between knowledge forms and their associated knowledge forms” (s 181) men att metoden valdes för att undvika sådana på förhand bestämda uppfattningar. Man har strävat efter att tillåta data att tala för sig själv. En följd blir många beskrivningar av utvecklingen inom olika territorier och av dem som befolkar dessa. Relationer mellan olika stammar (ämnen, discipliner) berörs inte lika mycket och främst avslutningsvis. Detta är inte en bok om stamkrig, fejder eller gränsöverskridande samarbete och i längden blir jämförelserna av hur stammarna skiljer sig åt ganska tröttsam. Inte minst på grund av en växande känsla av att det är tämligen välkända skillnader och likheter. Under läsningen blev jag alltmer undrande inför vad projektet syftar till. Det är först när den kraftfulla metaforen med bulldozern dyker upp mot slutet som det stora värdet av studiens mångfacetterade och omsorgsfulla redogörelser står klart.

I sin avslutande argumentation tar författarna hjälp av Aant Elzinga som nämner tre argument för akademisk autonomi. De två första är moraliska

principer (som behovet av kritisk forskning), pragmatiska principer (bra forskning är inte möjlig utan att vissa kvalitets- kriterier och kontroller upprätthålls). Som ett av studiens huvudresultat ser de dock bidraget till att etablera det tredje argumentet:

Arguments for autonomy may be based on [...] (c) epistemological claims concerning internal regulatives and their characteristic status of independent variables determining the attitudes ... towards external orientation, be it under pressure of sectoral policies, commercialisation or media penetration. The third type of argument if it can be developed is a very strong argument for autonomy (s 203).¹

Studien bidrar till detta genom att visa att akademiska gruppers ideal samt praktiker och deras kunskapsintressen är intimt förknippade med varandra. Och de två knyter ihop säcken genom att med Clifford Geertz hjälp peka på att studien också kan underlätta ett fördjupat samarbete inom akademien:

The problem of the integration of cultural life becomes one of making it possible for people inhabiting different worlds to have a genuine, and reciprocal impact upon one another ... the first step is surely to accept the depth of the difference; the second to understand what these differences are; and the

third to construct some sort of vocabulary in which they can be publicly formulated (s 205).²

Att understödja de två första stegen har varit det primära samtidigt som de hoppas att studien också ska bidra till en ökad förståelse mellan olika discipliner och att de därigenom ska kunna förstärka varandra.

Kommen så långt får man något större fördragsamhet med redogörelsen på de 200 tidigare sidorna, men samtidigt man kan tycka att det hade varit lämpligare att nämna dessa målsättningar och den metodologiska ansatsen tidigare. Nu blir det istället svårt att helt frigöra sig från misstanken att det inte bara placerats sent i boken utan också tänkts sent i forskningsprocessen. Hur som helst kan det sista kapitlet rekommenderas som en bra, givande mycket intressant ingång till hela boken.

Studiens resultat är intressanta på flera sätt och låt mig säga något om de huvudvariabler kring vilka bokens kapitel byggs upp. Redovisningen struktureras kring fyra dikotomier; två kognitiva – hård/mjuk, grund/tillämpad; två sociala – konvergerande/divergerande och stad/land. De kognitiva aspekterna rör territorierna och de två sociala aspekterna de som befolkar dessa territorier (the tribes). De fyra dikotomierna är i ganska hög grad intuitivt begripliga men jag vill ändå säga några ord om vad de betecknar.

Hård/grund forskning avser verksamhet med tydliga gränser, relativt smala problem och där avgränsade,

1. Författarna citerar Aant Elzinga (1987) utan att ange sida: Internal and external regulatives in research and higher education systems, I Rune Premfors, red: *Disciplinary Perspectives on Higher Education and Research*, Stockholm: University of Stockholm. GSHR.

2. Författarna citerar Clifford Geertz (1983) utan att ange sida: *Local Knowledge*. New York: Basic Books.

kvantitativa spörsmål står i fokus och det tenderar att finnas välutvecklade teoretiska strukturer med antaganden om kausala samband, generaliserbara resultat och universalitet. Mjuk/grund forskning utgörs av motsatsen, otydliga gränser, breda problem med oprecisa definitioner, en relativt ospecificerad teoretisk struktur, ett intresse för kvalitativa frågeställningar och studier där liknande typer av frågor kan formuleras upprepade gånger. Hård/tillämpad forskning karakteriseras av att vara målriktad, pragmatisk, inriktad på att kontrollera den fysiska omgivningen, använda både kvalitativa och kvantitativa metoder samt att den bedöms efter måluppfyllelse och funktion. Den resulterar ofta i produkter och/eller ny teknik. Mjuk/tillämpad forskning är mål- och nyttoinriktad, syftar till förbättring av (semi)professionell praktik, använder i stor utsträckning fallstudier eller utgår från rättspraktik (juridik) samt resulterar i nya regler, procedurer eller metoder.

Konvergerande/divergent avser verksamhet som antingen tenderar att å ena sidan ha en ganska klar sammanhållning eller fokusera ett fåtal gemensamma områden och å andra sidan verksamhet som karakteriseras av otydliga gränser till andra verksamheter och där samtidigt en mängd olika frågor är aktuella. Stad/land syftar till en skillnad mellan verksamheter som å ena sidan bygger på ansamlingar med många människor, där kunskapsutvecklingen är kraftig och publicering av forskningsresultat sker snabbt och å andra sidan det rakt motsatta. Naturligtvis är inte dessa beteckningar absoluta, en och samma disciplin kan inrymma olika aspekter men domineras ofta av något.

Nästan hela boken genomsyras av neutralitet (en följd av den valda meto-

den) visavi de discipliner som det handlar om, vilket är mycket befriande särskilt när det gäller redogörelser av tillämpade discipliner, så väl hårda som mjuka. Det finns också en del överraskningar, som att fysik och historia är de tydligaste exemplen på konvergerande discipliner, dock på olika grunder. När det gäller historia handlar det om en stark känsla (inom stammen) av att höra till samma gemenskap som bygger på gemensamma antaganden och tanke-mönster – en slags intellektuell släktskap. Matematik och (national)ekonomi betraktas också som konvergerande.

Till slut tvingas dock också författarna medge att det som tenderar att värderas högt är hård grundforskning med urban karaktär – och så var vi tillbaka vid bulldozern. Och här finns en koppling till frågan om relationen mellan sociologi och epistemologi. Konvergerande discipliner har mycket lättare att både uppfattas som tydliga och att göra gemensamma kraftsamlingar, må det sedan gälla forskningsansökningar eller att inom universitetsväsendet hävda disciplinens intressen. Något som alltså också gäller historia som inte är hård-, men väl grundforskning. Det finns många liknande lärdomar att göra av denna studie om universitetsvärlden, dess disciplinära territorier och dess befolkning. Man kan med författarna bara önska att ökade insikter mellan olika delar av universiteten ökar möjligheterna till ett för alla fruktbart gränsöverskridande och samarbete.

Jörgen Nissen

Jörgen Nissen är FD i teknik och social förändring och verksam vid Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier, Linköpings universitet, 601 74 Norrköping. E-post: jorgen.nissen@isv.liu.se